

СТАНОВИЩЕ
ОТ ДОЦ. Д-Р МАРКО СКАРПА
МЕСИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ (ИТАЛИЯ)
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР КЪМ БАН
на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
по научната специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1.
Теория на изкуствата

Автор: ТЕРЕЗА ИВАНОВА БАЧЕВА

Тема: „РИМСКИТЕ ПАПИ В СТЕНОПИСНИТЕ ПРОГРАМИ НА ЦЪРКВИТЕ ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ (XV–XVIII ВЕК)”

Дисертационният труд на Тереза Бачева е резултат на продължителна и голяма по обем научна дейност. Дисертацията, която обхваща 355 стандартни страници, е ясно структурирана и съдържа Увод, пет глави, Заключение, Библиография, Каталог и Илюстрации към текста; като Приложения са представени две таблици.

Впечатляваща е използваната литература, състояща се от 576 заглавия, от които 375 са на кирилица (български, руски, сръбски, украински и македонски език), 174 на латиница (немски, италиански, английски и френски език) и 27 на гръцки език.

Целите на изследването, които са ясно формулирани, са насочени към проучването на стенописните изображения на римските епископи в българските поствизантийски църкви в периода на османска власт, като се прецизират и мотивират времевите и географическите граници на изследването. Целта е много добре конкретизирана в четири задачи, които водят цялото изследване. Методологията, която е много добре представена и точно конкретизирана в цялата дисертация, се състои от исторически, иконографски и сравнителен подход към изображенията, изворите и агиографските източници за римските епископи и характерните особености на техните изображения.

Избраната тема е напълно оригинална, а познатата до този момент литература по темата, анализира само отделни изображения на римските папи. Събирането на целия материал и неговия анализ разрешава на Тереза Бачева да ни представи една подробна студия, в която са налице нови данни и нови хипотези.

Първата глава представя историческа основа и изображенията на римските епископи в източноправославното изкуство, като показва какви са били римските папи в стенописите на Балканите от X до XIV век.

Във втората, третата и четвъртата глава са представени най-разпространените изображения на римските папи - св. Климент, св. Силвестър и св. Лъв. Авторката събира и описва всички техни изображения, като се стреми да намери причините за тяхното разпространение, представяйки оригинални хипотези.

В четвъртата глава са представени изображенията на други римски папи, които присъстват само веднъж - св. Телесфор, св. Агатон и св. Адриан. Тереза Бачева представя и други изображения, за които се предполага, че са на римски епископи, но изказва мнението си защо не е съгласна с тези хипотези.

В заключение авторката предлага една обща интерпретация за присъствието на изображенията на римските папи в православните църкви по времето на османска власт. Също така прави стилистичен анализ и очертава две общи тенденции: принос и развитие на типологичните характеристики на образите от византийския и поствизантийския период с паметници от същия период в Гърция, Сърбия, Албания и Северна Македония; На второ място показва паралели по отношение на мястото на изображенията на папите в съответните композиции, основно в композицията Поклонение на жертвата в олтара.

Особено ценен е каталогът, в който са включени 42 изображения на римски папи, представени с тяхната локация, датировка, надписи и евентуален текст на свитъка, който държат, подробно описание и мястото им в иконографската програма на конкретната църква. Събраните 63 фотографии, повечето от които са дело на самата докторантка, обогатяват значително каталога, а допълнителни 40 фигури дават възможност за сравнение с други изображения.

Дисертационният труд на Тереза Бачева притежава неоспорими достойнства, които могат да бъдат синтезирани както следва:

1. Систематично събира и проучва изображенията на римските папи в църквите на територията на днешна България в периода от XV–XVIII в.
2. Интерпретира изображенията интердисциплинарно във връзка с писмените, изобразителните, богословските и историческите източници.
3. Анализира развитието на иконографията на всеки отделен персонаж.
4. Представя убедителни хипотези за отделни изображения и за иконографските програми на църквите.

5. Предлага основни принципи за въвеждането на изображенията на римските епископи в стенописните програми на православните църкви в България.

Цялостният прочит на дисертационния труд убеждава недвусмислено за личното участие на докторанта в изследователската дейност и показва, че получените резултати и направените приноси са негова лична заслуга.

Авторефератът дава ясна представа за извършената работа, като представя ясно съдържанието на отделните глави и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Дисертационният труд показва, че докторантката Тереза Иванова Бачева притежава задълбочени теоретични познания и високи изпълнителни умения по научната специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1. Теория на изкуствата.

Въз основа на споменатото по-горе убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от оценените по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, поради което предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Тереза Иванова Бачева по научната специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1. Теория на изкуствата.

26. 05. 2023г.

Доц. д-р Марко Скарпа

